

111
C

Antichitățile dela Cucuteni

SCHIȚĂ ARHEOLOGICĂ

326
DE

N. BELDICEANU.

I AȘI
TIPO-LITOGRAFIA H. GOLDNER, STR. PRIMĂRIEI.
1885

4357
B.I.R.

1097

Antichitățile de la Cucuteni

În vara anului 1884, scoțindu-se peatră pentru șosea dintr'un deal situat pe moșia Cucutenii din județul Iași și plasa Bahluiul, s'au descoperit urmele unei stațiuni preromane reprezentată prin olărie, arme de piatră, și idoli de lut ars, ear ca metal două brațare, una de bronz și alta de argint. În toamna aceluiași an găsind parte din aceste anticități la D-nii Șaraga, anticvari din Iași și cumpărându-le i-am rugat a colecta pentru mine tot ce s'ar mai descoperi, așa că până în prezent am reușit a aduna toată olăria, idolii, armele și uneltele rezultate din săpăturile de la Cucuteni.

Mai multe persoane din Iași avură plăcerea de a observa aceste anticități și deosebite păreri fură emise în privirea lor: ast-feliu în timp ce eu le credeam de origină scitică sau dacă, Dl. inginer Săvu fu de părere că ar fi urmele unei populațiuni nestabile; asemenea Dl. Ioan Nădejde redactorul revistei „Contemporanul“ afirmat prin erudiția și activitatea sa intelectuală în deosebite ramuri științifice și literare, sfātuindu-mă ea să fiu îngăduitor și cu multă circumspecție în studiul acestor anticități, emi zise că ar fi bine să văd întâi dacă nu cum-va pot fi de origină slavă. Am căutat a-mi procura cercetările arheologilor slavi și chiar Dl. Nădejde a fost bun a-mi da opul d-lor Kohn și Mehlis intitulat „Materialen zur Vorgeschichte des meschen im östlichen Europa“. Am observat chiar împreună cu D-sa și comparînd aceste anticități cu cele din opul citat nu am putut găsi o afirmare decizivă în favoarea culturai Slave.

Dl. Dimitrie Butculescu venit de curând la Iași în interesul eespoziției cooperative din anul trecut și în special al societăței cooperatoriilor din acest oraș, în neobosita sa luptă pentru dezvoltarea noastră economică, a bine voit a jârfti din prețiosul său timp și chiar de îndată ce m'a întâlnit mi-a arătat dorința de a vedea aceste anticități. D-sa a fost de părere că ar fi traice observând pe unele fragmente, care le crede picioare de

de idol, urme de tatuaj și găvindule destul de importante mi-a cerut voie ale desemna și astfel a copiat idolii, armele și brațarele; tot odată exprimându-mi dorința că ar vroi să aibă câte-va din ele, i-am dat patru bucăți, anume trei greutateți de atârnat plasa și un vas cu desemnuri. Cu altă ocazie viind la mine împreună cu Dl. Alexandru Negruzzi, care ca președinte espoziției cooperative din anul trecut, a sacrificat cu multă bună voință timpul și interesele sale în folosul acestei mișcări economice, Dl. Buteulescu a mai desemnat și alte obiecte din cele găsite la Cucuteni.

Zilele acestea procurându-mi cercetările făcute de Dl. Schliemann la Mikene și comparând idolii găsiți acolo cu cei de la Cucuteni, mi-am întărit și mai mult ideea ce avem de la început că stațiunea de la Cucuteni ar fi de origină dacică. Nu-mi rămânea de cât a merge la fața locului, spre a observa adâncimea săpăturilor, dispoziția și natura straturilor de pământ în care au fost aflate aceste anticități, cu toate că am zicem că este greu și imposibil chiar de ale clasifica, odată ce nu au urmat niște săpături sistematice.

Spuind d-lui Buteulescu hotărârea mea de a merge la fața locului, D-sa a exprimat plăcerea de a mă întovărăși și astfel în ziua de 29 Mai, am plecat împreună cu trenul de la 4 oare p. m.—Chiar în sara acelei zile nerăbdători de a vedea localitatea, am ureat amândoi dealul pe coasta cea mai povârnită și nesocotind vântul cel rece care sufla de la nord, nici obosala unui suș ce să opunea pașilor noștri drept ea păretele, am fost în câte-va minute deasupra. Aproape de vârf coasta dealului era presărată de petre și fragmente de olărie, ce stau înaintea noastră mute și neexplicate ca și taina unei vieți peste care s'au așternut pământul. Toată murechea dealului, pe trei părți este săpată neregulat și fiecare secțiune începe cu o zonă de pământ negru, continuă în jos cu o zonă de pământ înroșit prin ardere și sfârșește cu o temelie naturală de piatră calcară. Timpul fiind înaintat am decis a lasa pe a doua zi orice explorare. Seborâți în sat am găsit ospitalitate la Dl. Iosif Stachios, care ne a primit cu multă bună voință și plăcere. A doua zi dimineață la 4 jum. oare, razele cele vesele a soarelui au atins pleoapele noastre; îmbrăcându-ne de îndată și eșind în curte am întâlnit pe Dl. Stachios, care a fost bun să ne procure sape,

hârlete și cazmale, apoi prin concursul D-lui Gh. State primarul comunei Baiceni, găsind patru săteni, am urcat pe la 7 oare din nou dealul.

Frumoasă este panorama ce să desfășură ochilor de pe acea înălțime; in sus Cotnarul cu podgoriile sale renumite și cu dealul „Catalina“ ce înalță cu mândrie culmele sale aurite de suvenirii istorice; in jos de o parte lanțuri de văcele ce se întind spre Târgul-Frtmos; de altă parte șesul Bahluiului ce să perde in orizontul Iașului, ear in vale satul Baiceni închis într'un amfiteatru de dealuri ce prezintă in același timp o poziție romantică și strategică.

Pe când cei patru lucrători făceau săpături, desbrăcând de pământ o vatră, ear mai in urmă răscolind țărna cu sapele spre a putea găsi rămășiți de antice perdate in nămolul de pământ, dl. Butculescu urmărea prin săpături diferite fragmente de olărie cu desemnuri colorate sau cu impresiuni variate, ear eu luam măsura suprafeței podișului cum și adâncimea săpăturilor. Colecția ce s'a mai putut face a fost puțin fructuoasă. Dl. Butculescu a estras din săpături o ulcică, un ciocan de os și multe variate fragmente de olărie; eu am găsit in păretele unei secțiuni un idol de lut ars pe care l'am hărăzit d-lui Butculescu, asemenea un topor de piatră calcară și mai multe fragmente de olărie și oase, cum și lut ars cu urme de ingrăditură. Lucrătorii au recoltat două coarne de cerb pe care le-a luat dl. Butculescu, două silixuri ce le-am luat eu, și un vas cu pământ găsit de săteni față cu mine, cu dl. Marcopol și cu d-na Marcopol, fiica d-lui Statachios cari avuse plăcere a ne întovărași; acest vas nevoind dl. Butculescu a'l lua a ramas in pastrarea mea. Tot in dimineața acelei zile dl. Butculescu a cumpărat de la un Evreu doi idoli de lut, ear dl. Marcopol un silix, cuțit de ras pelea animalelor și un vas de lut ars. In escavația unei săpături dl. Butculescu a găsit malai mărunțel (meiu) amestecat cu năsip.

Pe la 3 oare p. m. am scoborît in sat spre a merge la Tîrgu-Frumos, de unde apoi la 8 oare sara, suindune in tren, am plecat la Iași.

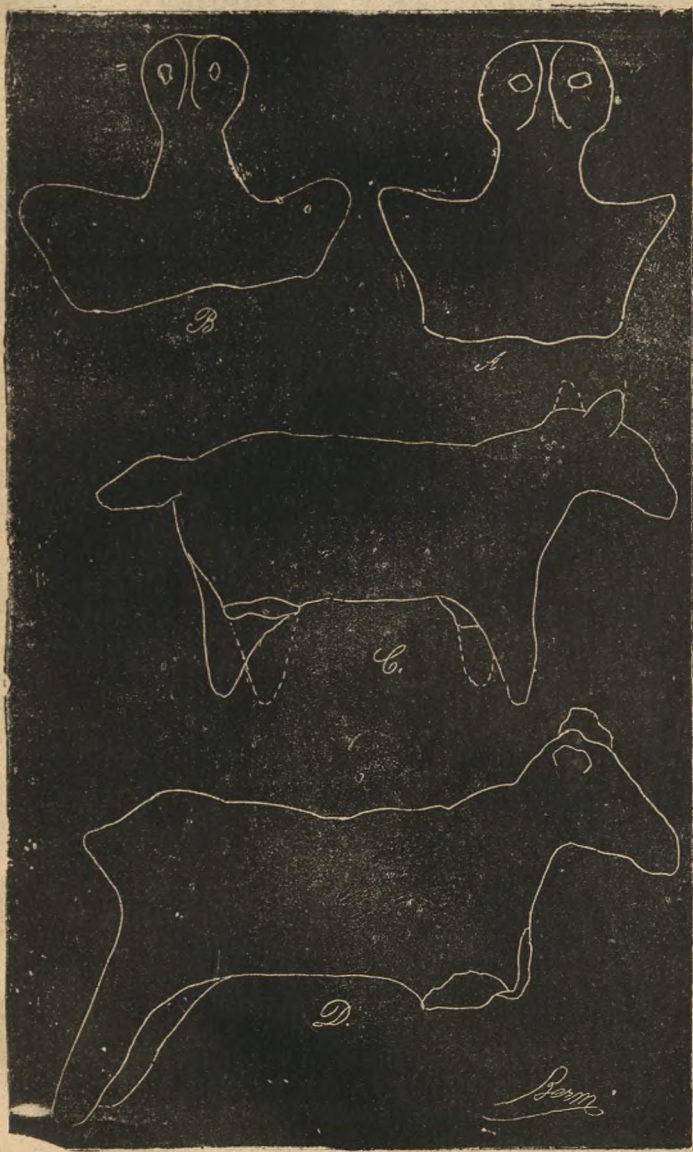
Colecție ce am până astăzi din anticitațiile găsite la Cucuteni. este de 160 de bucăți oale, arme de piatra, oase de animale, idoli de lut, silixuri, fusaiole, greutăți rotunde și conice, brațare de metal, pământ ars cu impresiuni de ingrăditură, cenușă, cărbuni, oase calci-

nate și malai mărunțel. Tot ce s'a găsit în asta stațiune formează colecțiunea mea, afară de trei idoli, două oale, trei greutateți de lut, două coarne de cerb și un ciocan de os, ce sunt în posesiunea d-lui Buteulescu, cum și silexul și ulceica cumpărate de dl. Marcopol de la un locuitor din satul Băiceni.

Terminând istoricul acestor descoperiri, să venim la studiul lor. Dealul pe care s'au făcut săpăturile predomină prin înălțimea sa pe toate celelalte: el este foarte povîrnit despre Nord, Sud și Ost; numai despre Vest să leagă cu podișul format de celelalte dealuri. Numele lui în localitate este „Cetățuea“ și se întinde de la Nord Vest spre Sud-Ost; suprafața pe care s'au făcut săpăturile să află pe Cucuteni până la zona a patru copaci cel încoronează despre Sud-Ost, ear coasta sudică este pe Băiceni; aceasta m'a făcut să cred că stațiunea s'ar afla pe Băiceni, căci frații Șaraga în necunoștința locului când mi-au vîndut anticele, mi-au spus că sunt găsite la Băiceni și numai prin ducerea la fața locului, văzând că săpăturile să află pe Cucuteni, am putut rectifica eroarea.

De jur-împrejur podișul „Cetățuea“ prezintă urmele unui șant; forma acestui podișu este un oblong mai dezvoltat spre Nord-Vest și mai restrîns spre Sud-Ost; întinderea lui este în lungime 160 metri, ear în lățime 80 metri; secțiunile prezintă o adîncime de la 1 m. 10 cent., la 1 m. 80 cent. și 2 m. 20 cent.

Ceia ce pare de o mare importanță în col ęța ce posed sunt idoli de lut ars, carii prin simbolismul lor ne fac să întrevădem cultul ce profesau locuitorii acestei stațiuni preromane. În adevăr comparînd idoli de vacă și de taur de la Cucuteni cu cei aflați de dl. Schliemanu la Tirynth și Mikena, rezultă o mare asemănare între unii și alții, a cemea idoli cu figură ominească prezintă aceleași particularități: fața tare comprimată și fără gură, ochii de tof mari, țitele (la acei cari le au) bine pronunțate, ear deasupra umerele redicate în forma a două coarne, care fiind împreunate ar da forma unui semi-cerc sau crai-nou; și la unii și la alții să vadă ornamente de culoare neagră sau roșie. Dăm aici desemenul unui idol de lut ars, aflat la Cucuteni, în formă de vacă, (A) în comparație cu aseminea idol găsit la Tirynth, (B) cum și un idol de lut de la Cucuteni cu figura de om, (C) în alăturare cu unul din cei aflați la Tirynth (D).

Eată ce spune dl. Schliemann în privirea acestor idoli : „vaca este reprezentăția simbolică a zeiței Hera; această divinitate este identică aceeaș cu zeița lunară pelasgică Io, cu zeița beoțiană Demeter Mykalessia (ceia ce rage) și cu zeița lunară a Egiptenilor Isis“. (Mycènes, pag. 62). Epitetul de *Boopis* dat Herei, arată după dl. Schliemann că această zeiță era reprezentată la început sub figura unei vaci, căci după mitul elenic, zeii în luptă cu urieșii, luară figuri de animale și Hera să prefăcu în vacă. Ast-fel Isis zeităte egipteană deveni la pelasgi Io, ear la Argieni Hera și tustrele fură reprezentate sub forma de vacă. În acelaș timp aceste zeități simbolizară cultul lunei și sub această formă coarnele de vacă deveniră cornurile lunei în formă de seecere.

Dl. Dupuis în scrierea sa „*Originea tuturor culturilor*“ arată că în omenirea întreags a esistat un fond comun religios ; că dintre toți agenții fisiei, lumina și întunericul au influențat mai cu deosebire pe oemeni ; astfel Osiris la Egipteni, Oromaz la Perși, Bachus la Greci, Dionysios-Sabazis la Traco-Frigieni, Zalmocsis la Geto-Daci și așa mai departe personificau lumina sau principiul binelui, pe când Typhon, Ahriman și alții simbolizau întunericul, sau principiu rău făcător ; acest dualism reprezintă lupta dintre întuneric și lumină, căldură și frig, în care principiul cel bun rămâne triumfător. Alături cu simbolul soarelui, apare cultul zeiței luna. Infătoșat prin Izis la Egipteni, Io la Pelasgi, Hera la Argieni, Demeter sau Cibela la Beoțieni, Bendis sau Mendis la Traci și Cotyso la Geto-Daci.

Precum Osiris și Isis din mitul egiptean, tot așa Bachus sau Dionysos-Sabazis și Bendis din cultul traco-frigian, personificau soarele și luna. Sabazis era închipuit une-ori sub figura unui taur, formă ce o luasă spre a amăgi pe Cibela zeița lunară, care în cultul tracic devine Cotys sau Bendis. Religia Geto-Dacilor derivă din cultul dionisiac sau traco-frigian ; Zalmocsis zeul geto-dacic personifică soarele ; ear Cotyso sau Bendis reprezintă luna. Idolii în formă de taur sau de om din stațiunea preromană de la Cucuteni par a fi o expresie mistică a cultului geto-dacic Zalmocsis-Cotyso, derivat din cel traco-frigian esplicat de dl. Schlimann prin idolii de la Ttirynth și Mikena.

Columell în tractatul seu de agricultură ne arată căsătoria zeului Ceriul cu zeița pământul ; acest se-

cret al naturii, unirea a două seesuri, cu misterele și orgiile lor sfinte dădură naștere la deosebite popoare precum Egiptenii, Indienii, Grecii, Romanii, Tracii și Dacii sărbătorilor ithyphalice și consacrației lui phallus și Cteis părțile secuale masculine și feminine. Astfel la Indieni născu cultul numit Lingam, Phallus fu consacrat de Egipteni în misterele lui Oziris și a zeiței Isis; aceeași simbolizare o găsim și la Asirieni, Perși, Greci, și Romani și după cum spune Kirker phallus a fost onorat până și de Americani.

Zeița traco-frigiană Cotys sau daco-getica Cotyso, avea și atribuțiile Venerii; ea personifca astfel desfrânarea și scandaloasele ei sărbători se celebrau noaptea. Intre idoli de la Cucuteni s'a găsit fragmentul unei statuete de lut ars ce samănă cu unele statui din Cipru a zeiței Astartea, cu basenul și părțile secuale foarte dezvoltate; s'ar părea dar că fragmentul statuetei de la Cucuteni să fi reprezentând pe zeița Cotyso sau Venera Geto-Dacilor. Cei doi idoli luați de dl. Butculescu de la un Evreu din satul Băiceni reprezintă, unul părțile secuale masculine, ear altul pe cele femești; pe pântecul idolului femeie să vede un triumfhu cu așcutișul în jos, acest triumfhu pare a exprima o credință religioasă analogă conului Afroditei Astartea din Paphos, despre care amintește dl. Tocilescu în scrierea sa „*Dacia înainte de Romani* (ag. 355).

Tot ce am putut întrevede până acuma, âmi confirmă ideea de mai înainte, că adevă idoli de la Cucuteni ar fi simbolizând cultul geto-dacic al zeului soare, Zalmocsis și al zeiței luna Cotyso sau Bendis, cultu derivat din cel traco-frigian a lui Dionysos-Sabasis.

Cu toate acestea, rezerva cerută în cercetări de felul acestora mă oprește de amă putea pronunța cât de puțin, căci după Lucian și Suidas, Zalmocsis ar fi și zeiță scitică ear după scrierea intitulată „*phylosophumena*“ și atribuită lui Origen, druidismul ar fi fost introdus la Celți de cătră un Zalmocsis (Tocilescu, *Dacia înainte de Romani*, nota 289 de la pag. 327). Asemea mai rămâne a se vedea dacă acest cult nu era profesat și de alte popoare care au viețuit pe aceste locuri.

Ori care ar fi însă originea locuitorilor preromani de la Cucuteni; din cercetările de până acum, să pot face următoarele deduceri.

Vetrele și rămășițele de pământ ars cu impresiuni de

nuele, arată că pe platforma Cetățuia erau un număr de colibe făcute din gard de nuele, tencuit cu lut. Zona de pământ ars, carbuni și cenușă aflătoare între pământul negru ce s'a depus deasupra în timpuri mai nouă și între temelii naturală de piatră calcară, cum și vasele sparte ce formează grămăzi de hărături identice în privirea ornamentărei, așa că s'ar putea lesne reconstrui și din care fapt se vede că ele au fost zdrobite prin năruirea colibelor distruse de foc,—arată că acele locuințe sau nimicît printr'un incendiu provocat probabil de niște cete de dușmani ce ar fi năvălit fără veste asupra nenorociților locuitori, cari trăiau pe înălțimea dealului de la Cucuteni.

Dar faptul istoric cel mai important pentru noi rezultă din idolii de lut cu forma de taur, cum și acei cu figură omenească și umerele eșite și ascuțite în forma coarnelor de bou și care luate la un loc reprezintă cornurile semilunei. Ca se putem veni la însemnatarea istorică a acestor idoli, revenim la studiul făcut de Dl. Schliemann asupra idolilor de la Tirynth și Mikena; eată ce zice d-sa în această privire: „Hera, sub numele seu de Io sau zeița-luna avea un templu celebru la Byzanț și să spune că această cetate fusese fondată de fiica-sa *Keroesa*, astfel zis, „cea ce poartă carne.“ Semiluna, simbolul Byzanțului în anticitate și tot timpul veacului de mijloc și care acum este simbolul imperiului turcesc, e un eritagiu direct de la personajul mitic care fundă Byzanțul, *Keroesa* fiica zeiței-luna, Io (Hera); căci este sigur că Turcii nu au adus semiluna din Asia, ei au găsit-o eczistând ca amblemă a Byzanțului.“ (Micènes, pag. 72).

Rezultă dar că stema Moldaviei reprezentată prin capul de bou cu semiluna la o parte și uneori și cu soarele de altă parte, nu derivă nici din legenda lui Dragoș, nici de la capul de taur de pe scuturile romane, nici este simbolizarea agriculturii în Moldova, la care s'ar fi adăogit în urmă semiluna ca semnul suveranității ce avea imperiul turcesc asupra Moldovei. Stema Moldovei, capul de bou cu semiluna la o parte este mai probabil derivată din simbolul religiunii geto-dacice, ce după cum am văzut să rudește cu cel traco-frigian, adevărat bou și luna.

Terminez pentru astă dată, rămăind a continua în viitor aceste cercetări asupra armelor de piatră, vaselor de lut și celor alte anticități ce formează colecțiunea mea

de la Cucuteni, cum și a căuta de a putea afla definitiv originea acestor locuitori preromani pe cari până acum ei presupun a fi Geto-Daci și care părere încă din toamna anului trecut am exprimat'o către d-nii Ioan Nădejde și Anton Savul.

Iași 4 Iuni 1885.

